

קנאה וזוגיות בעידן החדש

אלאן בלום – מתוך "דלדולה של הרוח"

על שום מה יימלאו גבר או אישה קנאה כאשר מקיימים בני זוגם קשרים מיניים עם אחרים? [הרי] אדם רציני בימינו אינו רוצה לכפות את רגשותיו על זולתו. כאשר אני שומע דברים אלה אני חש כי ניצבים בפני רובוטים. אידיאולוגיה זו פועלת רק בשירותם של אנשים שמעולם לא חוו רגשות, שלא אהבו מימיהם, אנשים שהתנתקו מרקמת החיים. כאשר אני רואה זוג צעירים שחיו יחדיו במשך שנות לימודיהם באוניברסיטה נפרדים זה מעל זו בלחיצת יד ופונים איש-איש לדרכו, נעתקות המילים מפיו. אלאן בלום, דלדולה של הרוח באמריקה, הוצאת עם עובד, תל אביב 1998

הפילוסוף האמריקאי אלאן בלום בחן את ההרגלים המיניים והרומנטיים של צעירים בארצות הברית בשנות השישים והשבעים של המאה העשרים. בתקופה זו התפשטה המתירנות המינית, וכתוצאה מכך פחתה תופעת הקנאה בין בני הזוג. בעולם שבו יחסי מין חופשיים הופכים לנורמה המקובלת, שאל בלום מה הטעם לתבוע בלעדיות על בן הזוג? בלום סבר שמצב זה של אי מתן לגיטימציה לקנאה בין בני זוג הוא מצב עגום הקשור לדלדולה של הרוח (כפי שהוא קורא לספרו) בחברה האמריקאית המודרנית.

אריך פרום

כשמתנסים באהבה בעלגנית, מגבילים, כולאים או שולטים באובייקט ש'אוהבים'. אהבה כזאת מדכאה, ממיטה, חונקת, רוצחת, לא מעניקה חיים. מה שבני אדם מכנים אהבה הוא על פי רוב שימוש לא נכון במלה, כדי לא לגלות שלמעשה אין הם אוהבים. --- נראה שבני זוג שבאמת אוהבים זה את זה יוצאים מן הכלל הם. מה שהוא נוחות חברתית, הרגל, אינטרס כלכלי משותף, אינטרס משותף בילדים, תלות הדדית, שנאה הדדית או חרדה, נחשב כהתנסות ב'אהבה' - עד הרגע שבו אחד או שני בני הזוג מודים, שאינם אוהבים זה את זה, ושמעולם לא אהבו. --- בתקופת החיזור אף אחד מבני הזוג אינו בטוח בזולתו, אך כל אחד מהם מנסה לקנות את לב זולתו. השניים ערניים, מושכים, מעניינים, אפילו יפים - שכן ערנות נוסכת תמיד יופי בקלסטר פנים. בכל זאת אין לאחד מהם בעלות על הזולת. לפיכך מכוון מרצו של כל אחד אל המימוש העצמי, כלומר, להעניק לזולת ולעוררו. עם הנישואים משתנה לעתים קרובות המצב ביסודו. חוזה הנישואים מעניק לכל שותף את הבעלות הבלבדית על גופו של הזולת --- כבר לא צריך לרכוש את ליבו של האחר, משום שהאהבה נעשתה למשהו שיש לאדם, רכוש --- השגיאה, שאדם יכול להיות בעליה של האהבה, גרמה שיחדלו לאהבו. כעת, במקום לאהוב זה את זה, הם מסתפקים בבעלות משותפת על מה שיש להם: כסף, מעמד חברתי, בית, ילדים. --- כשבני זוג אינם יכולים להתגבר על התשוקה לחדש את הרגשת האהבה שחלפה, עלולה להיות לאחד או לאחר מבני הזוג האשליה ששותף חדש (או שותפים) יספקו את תשוקתם...

אריך פרום, אמנות האהבה, מאנגלית: דפנה לוי, הוצאת מחברות לספרות תשס"א, עמ' 54-56 (בדילוגים)

בלום מבקר את הניכור והאדישות הרגשית בחברה המערבית המודרנית, ורואה בקנאה לבן הזוג ביטוי לגיטימי ואף חיוני באהבה. לעומתו, יש הרואים בקנאה רגש או דחף שאינו קשור לאהבה כלל. גישה כזו הביע הפסיכולוג היהודי אריך פרום. לדעתו, דווקא בעידן המודרני והחומרני גדל החשש שהקנאה תשקף יחס רכושני של בני הזוג ולא אהבה ביניהם.

כפי שראינו בטקסט הקודם שלו, אריך פרום עסק רבות בשאלה, מהי אהבה אמיתית, ומה נראה כיום לאנשים בטעות כאהבה. לטענתו, אנשים רבים חושבים שהם חשים אהבה גדולה, אך למעשה אינם מעוניינים אלא בהגדלת תחום בעלותם – הם אוהבים להיות בעלי רכוש, ולכן הם מאמינים שהם אוהבים את רכושם. כך הם גם מתייחסים לאנשים – הם רואים בהם מעין חפץ שרכישתו עשויה להביא להם אושר. האמת היא, טוען פרום, שהם שמחים להגדיל את רכושם אך אין כאן ביטוי של אהבה כלל. רכושנות זו לגבי אנשים (או "בעלנו", כפי שהיא מכונה בקטע) מובילה לקנאה. אם כן, הקנאה היא עדות לכך שלא מדובר באהבה.

לצד המניע הרכושני יש באדם, לדעת פרום, מניע אחר: הצורך במימוש עצמי, אשר דוחף את האדם לעשות דברים מתוך פנימיותו ולא משיקולי כוח, לא מתוך רצון לצבור רכוש אלא דווקא מתוך רצון טבעי להעניק לאחר.

סרטון- שיעור וירטואלי -

<https://www.youtube.com/watch?v=kFKFPh8vbjk>

35:50 - מדברת בקצרה על הטקסט של אלן בלום ואז היא מסבירה על פירמידת הצרכים של מאסלו (שירד מהחומר).

41:30 עוברת לאריך פרום. היא ראשית מזכירה בקצרה את הטקסט הראשון שלמדנו של התפיסה שלו שאהבה זה משהו נלמד, נרכש, שאפשר ללמוד. ואז ממשיכה לדבר על הטקסט השני שלו של אהבה בעלנית.

שאלות תרגול:

1. בלום טוען שבימינו "אדם רציני אינו רוצה לכפות את רגשותיו על הזולת". האם זו אמירה חיובית או שלילית-צינית? הסבירו.
2. בלום מכנה אנשים כאלה "רובוטים". מדוע הוא משתמש בכינוי הזה? מה דעתכם על אמירה זו?
3. מדוע "נעתקות המילים" מפיו של בלום לנוכח התמונה של פרידת אוהבים בלחיצת יד? מה מפתיע אותו כל כך?
4. מהי העמדה העולה מדבריו של בלום ביחס לתפקידה של הקנאה בין בני זוג?
5. מהי "אהבה בעלנית" לפי הקטע? הסבירו.
6. מה מסבירות הדוגמאות של "נוחות חברתית, הרגל, אינטרס כלכלי משותף, אינטרס משותף בילדים, תלות הדדית..." (פסקה שנייה)?
7. מהו שלב ה"מימוש העצמי" (פסקה שלישית)?
8. מדוע לדעתכם בחר פרום דווקא במוסד הנישואין כדוגמה ל"אהבה בעלנית"?